इत्वा ऋषिश्रेष्ठो याच्यतां सुरसत्तमाः" । दधीचास्थीनि देहीति तैर्वधिष्यामहे रिपून् । स च तैर्याचितोऽस्थीनि यत्राहविपरस्तदा । प्राणत्यागं कुरुश्रेष्ठ ! चकारैवाविचारयन् । सलोकानक्षयान् प्राप्तो देवप्रियकरस्तदा । तस्यास्थिभिरथो शक्रः संप्रहृष्टमनास्तदा । कारयामास दिव्यानि नानाप्रहरणानि च । वज्राणि चक्राणि गदा गुरून् दण्डांश्च पुष्कलान्" भा० शल्य० ५२ अ० । "गते शतधृतौ चक्रः ! कर्दमस्तेन चोदितः । यथोचितं सुदुहितुः प्रादात् विश्वसृजां ततः" इत्युपक्रमे "अथर्वणेऽददाच्छान्तिं यया यज्ञो वितन्यते" भाग० ३।२४।२४ अ० । "दध्यङ्ङाथर्वणस्तद्वे यस्मादेतां मदात्मकम्" भाग० ६।९।५१ । तस्याथर्वणकर्दमदुहितृशान्तिजातत्वादाथर्वणत्वविशेषणम् । "ददौ चास्थीनि देवेभ्यो दधीचिः सुमनास्तदा" अग्निपु० दध्यनृच्शब्दे व्युत्पत्तिर्दर्शिता ।

दधीचास्थि न० ६तत्० । तज्जातत्वात् १वज्रे २तन्नामनामके हीरके च त्रिका० ।

दधृष् त्रि० धृष–क्विन् नि० । १धृष्टे किञ्चनत्वात् झलि पदान्ते च कुत्वम् । २धर्षके च । "वाजेषु दधृषं कवे" ऋ० ३।४२।६। "दधृषम् यत्नं शामभिभावकम्" भा० ।

दधृष्वणि त्रि० दधृगिवाचरति दधृष्+क्विप् ततो बा० वनि । धर्षके । "वासश्छिनद्धृष्टं चिदु दधृष्वणिम्" ऋ० ८।६१।२ । [लाय परमेष्ठिने" यमतर्पणमन्त्रः ।

दध्न पु० दध–बा० न । वमभेदे । "औदुम्बराय दध्नाय नी-

दध्यन्च् पु० दधि धारकमञ्चति अनृच–क्विप् । अथर्वर्षिपुत्रे दधीचौ मुनिभेदे "दध्यङ्ङाथर्वणस्तद्वे" भाग० ६।९।५१ "स वा अधिगतो दध्यङ्ङश्विभ्यां ब्रह्म निष्कलम्" भाग० ६।९।५५। "यामथर्वा मनुश्चिता दध्यङ्ङ्धियमत्नत इत्यृचमधिकृत्य निरुक्ते त्र १२।२२ अन्या निरुक्तिरुक्ता "दध्यङ्मन्त्रो ध्यानमिति वा मन्त्रक्रमश्चिन् ध्यानमिति वा" । "दध्यङ् ह वा अथर्वणो वामदेव्यं प्रवदोत्तवाच" छा० १।११।६।१२ । आथर्वणः अथर्वणः पुत्रो दध्यङ् एतत्संज्ञ ऋषिरस्य शीर्षां युद्धतृषामश्वेन प्रतिहितेन शिरसा वा युवाभ्यामीमिमां मधुविद्यां यद् यदा वक्तु प्रोवाच प्रोक्तवान् । तदानीमश्वस्य शिरसः यत्स्थानलक्षणं पुनर्मानुषस्य शिरसः प्रतिमस्थानलक्षणं च यद्भवदीयं कर्म तदाविष्कृत्योभौ वर्णः । अतेयमाख्यायिका "इन्द्रो दधीचे प्रवर्ग्यविद्यां मधुविद्यां चोपदिश्य तदीमाननन्यै वक्ष्यति शिरसे छेदयाम्यहं त्वयाच । ततोऽश्विभावश्वस्य शिरश्छित्वा दधीचः शिरःप्रच्छिद्यान्यत्र निधाय तत्रास्य शिरः प्रत्यधत्तां तेन च दध्यङ् ऋचः सामानि यजूंषि च प्रवर्ग्यविद्याश्च मधुविद्याप्रतिपादकं ब्राह्मणं चाश्विनावध्यापयामास । तदिन्द्रो ज्ञात्वा वज्रेण तच्छिरोऽच्छिनत् । अथाश्विनौ तस्य स्वकीयं मानुषं शिरः प्रत्यधत्तामिति । शाङ्खायनवाजसनेययोः प्रपञ्चेनोक्तम् । तस्य टादायजादौ दधीचः दधीचा इत्यादि । ततः स्वार्थे अण् इञ् वा पृषोदरत्वात्प्रभावे । दधीच दधीचि इति रूपमित्यवधेयम् ।

दध्यन्न न० दध्युपसिक्तमन्नम् "अन्नेन व्यञ्जनम" प्रा० समासः । दध्युपसिक्ते अन्ने "दध्यन्नं पायसं चैव गुडपिष्टं समोदकम्" याज्ञ० दध्योदनोऽप्यत्र पु० । दध्योदनं हविश्चूर्णम्" याज्ञ० यज्ञवल्क्यौ ।

दध्याकर पु० ६तत० । दधिसमुद्रे शब्दार्थकल्पतरुः ।

दध्यानी स्त्री दधि–दधिरसमानयति आ–नी–क गौरा० ङीष् । (सुदर्शनगुडूच्च) सुदर्शनायाम् रत्नमाला ।

दध्युत्तर न० ६तत० । दधिसिद्धे शब्दच० । "पयसः सर्पिषश्चैव दध्नोदध्युत्तरस्य च" हरिवं० ७९३ अ० ।

दध्युत्तरग न० दध्न उत्तरं गच्छति गम–ड । दधिसिद्धे रत्नमाला । [जटाधरः ।

दध्युद(क) पु० दधि उदकमिवास्य वा उदादेशः । दधिसमुद्रे

दनायुस् पु० दनुकन्याभेदे सा च कश्यपपत्नीभेदः दनुशब्दे दृश्यम् । "दनुश्च दनायुश्च मातेव च पितेव च परिजग्दहतस्तस्माद्दानव इत्याहुः" शत० ब्रा० १।६।१।९ "दनायुषः पुत्राश्चत्वारोऽसुरपुङ्गवाः । विक्षरो बलवीरौ च वृत्रश्चैव महासुरः" भा० आ० ६५ अ० ।

दनु स्त्री दनुकन्याभेदे सा च कश्यपर्षिपत्नी दानवमाता । "प्रजज्ञिरे मुख्यभामा दनुकन्यास्तयोदश । अदितिर्दितिर्दनुः काला दनायुः सिंहिका तथा । क्रोधा प्रधा च विश्वा च विनता कपिला मुनिः । कद्रूश्च मनुजव्याघ्र ! दनुकन्यैव भारत । एतासां वीर्यसम्पन्नं पुत्रपौत्रमनन्तकम् । "चत्वारिंशद्दनोः पुत्राः ख्याताः सर्वत्र भारत । तेषां प्रथमजो राजा विप्रचित्तिर्महाबलः । सतदो मतुश्चिश्चैव पुलोमा चेति विश्रुतः । असिलोमा च केशी च दुर्जयश्चैव दानवः । अयःशिरा अश्वशिरा अश्वशङ्कुश्च वीर्यवान् । तथा सुमनमूर्धा च देववान् केतुमांस्तथा । स्वर्भानुरश्वसिद्धश्च पृथिव्यां जज्ञिरे तथा । अश्वपोषश्च शङ्खश्च शुक्र-